

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6963713>***Проблемні аспекти наукової комунікації за екстремальних соціально-політичних обставин****Дмитренко Є. В., канд. філол. наук, доцент**Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Наразі через уведення військового стану соціально-політичну ситуацію в Україні без жодного сумніву слід уважати екстремальною. У першу чергу маємо на увазі «гарячі точки», місця безпосередніх та потенційних бойових дій, у яких мирні мешканці, реально перебуваючи на межі буття й небуття, мають максимально швидко реагувати на загрозу життю й приймати завідомо ризиковане рішення: виїхати чи залишитися, аби убезпечити себе й близьких. Відтак, сьогоднішня демонструє нам величезну кількість прикладів «перенесення» повсякденного життя у замкнений простір: підвали, сховища, більшою чи меншою мірою пристосовані для тривалого перебування в них, ну а справжнім соціальним новоутворенням у цьому сенсі стали станції метрополітену. Зрозуміло, що психіка, а за нею й організм кожної людини має перелаштуватися й пристосуватися до «викривленого» екстремального повсякдення.

За таких обставин суттєві трансформації, подекуди аж до соціальної патології, спостерігаємо практично в усіх формах соціальних комунікацій, у тому числі й науковій. Спираючись на власний досвід і спостереження, спробуємо стисло охарактеризувати актуальні особливості наукової комунікації та зробити певні узагальнення.

Зауважмо, наукову комунікацію виокремити з комунікації професійної можна досить умовно. Перша є швидше однією з форм другої. Проте ми не говоримо в контексті нашої публікації про ті форми професійної діяльності, що в силу своєї специфіки пов'язані із ризиком та соціальною чи фізичною небезпекою. Йдеться перш за все про ті професійні сфери, що традиційно пов'язані із науково-дослідною діяльністю, зокрема освітню. Крім того, наукову комунікацію виокремлюємо з професійної через ряд її актуальних наразі рис: у найширшому сенсі наукова комунікація не є повсякденно необхідною, потребує абстрагованості від побутових проблем та сконцентрованості на апріорних категоріях, що вимагає від комунікантів відповідної інтелектуальної налаштованості.

Очевидно, що на деформацію наукової комунікації в екстремальних обставинах впливатимуть чинники інтровертивні (ті, що людина переживає й долає внутрішньо, суб'єктивно й певною мірою може управляти ними) та об'єктивні (ті, що людина не може прогнозувати й коректувати). До перших належать психофізичні стани: переляк,

тривожність, збудженість чи навпаки апатичність, неспроможність осмислювати ті аспекти своєї діяльності, що не пов'язані із потребою забезпечувати виживання). До другого ряду чинників віднесемо повітряні тривоги, «затишся», перерви чи навпаки активізацію бойових дій, ушкодження чи неушкодженість комунальних об'єктів та власного майна, наявність укриття та мінімально придатного для життя приміщення, тривале перебування в обмеженому просторі та вимушений контакт із малознайомими людьми.

Проаналізувавши реальний вплив названих чинників, можемо на додаток визначити ті риси наукової комунікації, що проявляються за екстремальних соціально-політичних обставин.

По-перше, така комунікація потребує від людини психофізичного стану хоча б мінімальної заспокоєності та відчуття убезпеченості.

По-друге, вона стає практично неможливою наживо в буквальному сенсі, передусім у «гарячих точках», а відтак набуває віртуальних форм.

По-третє, непередбачувано залежить від наявності технічних засобів, електропостачання та Інтернету.

Зрештою, потребує пошуку нових мотивацій, оскільки звичні в нормальній реальності за екстремальних обставин або взагалі зникають, або втрачають актуальність, або перестають бути очевидними.

Відтак, на нашу думку, доречно говорити про певну демотивацію наукової комунікації саме під пресингом соціально-політичного екстрему, оскільки в тій славнозвісній «пограничній ситуації» постійної небезпеки, підвищеної тривожності, психологічного та фізичного дискомфорту актуалізуються й стають пріоритетними ті форми соціальної діяльності, а відтак й комунікації, які відповідають за реалізацію найпотужнішого з біологічних інстинктів – самозбереження та захисту кровної рідні. Якщо ж екстремальна соціально-політична ситуація набуває критичної й далі абсолютної форми (так званої гуманітарної катастрофи), то наукова діяльність і відповідна комунікація взагалі виходять поза межі можливостей, паралізуються й по суті втрачають сенс.

За екстремального буття людині вкрай важко (та й чи доцільно?) змінювати пріоритети, об'єктивно вмотивовані реальним часом і простором.

Спираючись на власний досвід, можемо стверджувати, що, дійсно, у перший – кризовий – період осмислення нової екстремальної реальності та адаптації до неї наукова комунікація фактично не можлива, під тиском названих чинників вона насправді демотивована.

Очевидно, що для нормалізації, стабілізації наукової, як і в цілому професійної, комунікації необхідними є надійне фізичне убезпечення та хоча б мінімальне повернення до звичного режиму життєдіяльності (чи навіть його свідомі імітація або віднайдення аналогу).

Відтоді ж як настає період психофізичної стабілізації, потреба у професійній діяльності в цілому, а з нею й наукової комунікації виникає сама по собі, особливо для людини, яка звикла до неї та потребує її як прояву нормального цивілізованого життя. Відіграє тут позитивну роль вивільнення часу, який у нормальних умовах витрачався на саморозвиток, фізичну культуру, хобі тощо, а за названих обставин залишає людину наодинці із собою.

Переживаючи такий власний досвід, осмислюючи та узагальнюючи його, можемо констатувати, що наукова комунікація починає виконувати нові функції та змінює свої вектори. Вона починає відігравати роль компенсатора втрачених можливостей, стабілізатора психічного стану, допомагає впорядкувати думки, а відтак приборкати негативні емоції та зайву тривожність, принаймні на деякий час. Спрямованість же на пошук подібних собі інтелектуально вмотивованих людей (колег, однодумців чи наукових опонентів – однаково) справляє очевидний позитивний ефект живого спілкування, відчуття подоланої самотності та причетності до впорядкованого світу.

Безумовно, все це відіграє вкрай важливу позитивну роль у ситуації зруйнованого повсякдення, дає розуміння перспективи якщо не повернення, то обов'язкового відновлення тимчасово втраченого ритму природно нормального мирного життя.